

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА •

• NO.30 (3198) •

• ЧАЦВЕР, 19 ЖНІЎНЯ, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Краіна прыгожых людзей
Стар. 2

“Самаходы” ў Заходняй Сібіры
Стар. 3

Памяць скрозь стагоддзі
Выстава ў Нацыянальным гістарычным музеі яшчэ раз нагадала пра Грунвальдскую бітву
Стар. 4

СПАДЧЫНА

Новае жыццё Любчанскага замка

Аднавіць крэпасць XVI стагоддзя ўзяліся не толькі энтузіясты з Навагрудчыны, але і валанцёры з усёй Беларусі

Людміла Мінкевіч

Хоць гарадскі пасёлак Любча, што ў Навагрудскім раёне, і невялікі, каля 1200 жыхароў, аднак па выхадных і летам тут бывае людна. З розных куткоў Беларусі з'язджаецца моладзь. І не толькі для таго, каб парываліся на берагах Нёмана ці паслухаць спевы птушак у жывапіснай Налібоцкай пушчы — едуць і рэстаўраваць старажытны замак. Пабудаваны ў 1581 годзе, на мяжы готыкі і рэнесанса, ён славіўся яшчэ і кунсткамерай, унікальным зборам літаратуры. У розны час Любчанскі замак належаў уплывовым шляхецкім родам: Кішкам, Радзівілам, Вітгенштэйнам, Гагенлоэ, Фельц-Фейнам. А таксама родным Уладзіміра Набокава, да якіх і сам вядомы пісьменнік прыязджаў у Любчу не раз.

Войны, якія праходзілі праз Беларусь, нанеслі замку моцны ўрон. Ад такой велічы засталіся дзве вежы і палац, збудаваны на месцы першапачатковага ў XIX стагоддзі. Але і яны з часам пачалі разбурацца. І восем год таму мясцовы жыхар, ваенны ў адстаўцы

Іван Пячынскі, не могучы глядзець, як на вачах знікае гісторыя, вырашыў з сябрамі-аднадумцамі ратаваць замак.

— Пачалі з малога: сабралі ініцыятыўную групу і выйшлі на суботнік, — успамінае Іван Пячынскі, заснавальнік і дырэктар фонду “Любчанскі замак”. — Трэба ж было падрыхтаваць аб'екты для рэстаўрацыі. А то іх нават відаць

не было з-за самасейных дрэў і кустоў. А пазней зааснавалі фонд з надзеяй атрымаць нейкую дапамогу. Магчыма, нехта прыняў маю ідэю самастойна “ўваскрасіць” замак за вар'яцкую, аднак з'явіліся валанцёры.

Зміцер Савельеў, сёння ўжо аспірант архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта,

падтрымаў Пячынскага адным з першых, стаў прыязджаць у Любчу кожны год: “Калі толькі пачыналі аднаўленне, арганізавалі летнік. Прыязджаем з сябрамі на тыдзень-два і працуем, працуем. Часам да гадзіны ночы, пры святле ліхтара, каб зрабіць як мага больш. За лета праз Любчанскі замак праходзіць чалавек 100—120: студэнты, маладыя

Любчанскі замак у XXI стагоддзі

гісторыкі, архітэктары, супрацоўнікі практна-рэстаўрацыйных інстытутаў. Адных прыцягвае рамантыка, другіх — магчымасць практыкі, трэціх — знаёмства. Але ўсіх нас аб'ядноўвае любоў да роднай гісторыі”.

За восем гадоў валанцёры вось так, талакой аднавілі фасад вуглавой вежы, частку абарончай сцяны, падрыхтаваліся ра рэстаўрацыі ўязной вежы. Па падліках Пячынскага, на гэта ўжо патрачана 189 мільёнаў беларускіх рублёў — ахвяраванні валанцёраў і прыватных кампаній.

Падняць замак з руінаў не проста. І справа не толькі ў фінансах і працаўніках. Важна, каб “новы” замак максімальна адпавядаў былому — інакш які сэнс яго “падымаць”? Таму ў Любчы штогод праводзяць даследаванні вядучыя спецыялісты, робяць замеры, рыхтуюць практную дакументацыю. Усё — на дабрачыннай аснове!

Адзін з сакрэтаў, пра які я даведалася: каб дабіцца эфекту даўніны, у рошчыну тынкоўкі валанцёры дабаўляюць курныя яйкі. А карніз вежы

стваралі ў тэхніцы сграфіта, якой карысталіся італьянскія майстры пяць стагоддзяў таму. “Сграфіта — складаная тэхніка, — расказала спецыяліст Цэнтра рэгенерацыі гістарычна-культурных ландшафтаў і гістарычных тэрыторый Лілія Усокая. — Не кожны прафесіянал за яе возьмецца. У Беларусі вядомы толькі адзін выпадак падобнага: у 90-я гады на гродзенскім Брыгіцкім манастыры так рабілі. Спачатку наносіцца два пласты тынкоўкі, белага і чорнага колераў. Як толькі першы пачынае схоплівацца, трэба паспець па трафарэце выказаць малянак з другога верхняга. У выніку атрымліваецца дзіўны аб'ёмны ўзор.

У валанцёраў яшчэ шмат працы, але і на тое, што ўжо зроблена, прыемна паглядзець. Упэўнена: адрэстаўруюць замак — адбою ад турыстаў у Любчы не будзе. Тым больш, што і сам пасёлак, 1241 года нараджэння, тоіць у сабе шмат цікавага і загадкавага. Напрыклад, мянавіта ў Любчы, як сцвярджаюць гісторыкі, быў ахрышчаны першы вялікі князь літоўскі Міндоўт.

Студэнты-архітэктары аднаўляюць карніз адной з башняў замка

Экспацыя за акіянам

Алена Санюк

Выстава рэпрадукцый малюнкаў беларускага мастака Напалеона Орды праходзіць у горадзе Сан Хаўер ва Усходняй Рэспубліцы Уругвай

28 унікальных мастацкіх выяў Беларусі XIX стагоддзя размясціліся ў выставачных залах уругвайскага музея «Белы дом». Як паведамлі ў посольстве Беларусі ў Аргенціне, пры садзеянні якога арганізавана экспацыя, адначасова

наладжаны і паказ прадметаў нацыянальна-прыкладнага мастацтва беларускіх майстроў: гэта вырабы з ільня, керамікі і саломкі.

Сумеснае мерапрыемства пасольства Беларусі ў Аргенціне і музея «Белы дом» прымеркавана да святкавання 97-годдзя з дня ўтварэння горада Сан Хаўер, у заснаванне і развіццё якога ўнеслі ўклад этнічныя беларусы. Раней паказ рэпрадукцый малюнкаў Напалеона Орды з поспехам адбыўся ў аргенцінскіх правінцыях Буэнас-Айрэс, Місьонес і Чака.

Фестываль набывае прыхільнікаў

Алена Юрэвіч

Міжнародны фестываль «Беларускія карані», які прайшоў у літоўскай Паланзе, стане традыцыйным

У сакавіку 2011 года пачнецца турне беларускіх артыстаў па некалькіх гарадах Літвы, якое завершыцца другім фестывалем «Беларускія карані».

«Тры дні сёлетняга фестывалю паказалі, што ён не толькі мае права на існаванне, але і

можа стаць адным з самых любімых і чаканых публікай святаў беларуска-літоўскай культуры, — адзначыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Літве Уладзімір Дражын. — Мы дамовіліся напярэдадні наступнага форуму арганізаваць турне знакамітых беларускіх артыстаў па некалькіх гарадах Літвы: Вільнюсу, Каўнасу, Клайпедзе і іншых, якое завершыцца выступленнем на летняй пляцоўцы Палангі».

«Палангская летняя эстрада

— цудоўная пляцоўка для фестывалю. І зрабіць яго традыцыйным — выдатная ідэя, — лічыць беларускі кампазітар Алег Елісеенка. — Я бачу будучыню ў гэтага фестывалю: як ўсялякая добрая справа, ён знойдзе прыхільнікаў. Упэўнены, што ў наступным годзе сюды прыедуць многія майстры беларускай эстрады».

А ў гэты раз першае месца на фестывалі «Беларускія карані» заваявала спявачка з Мінска Анастасія.

Наперадзе — рэальная альтэрнатыва метро

Мінчане з цягам часу змогуць карыстацца хуткасым трамваем

Наталля Лапіна

Ідэю стварэння ў сталіцы адразу некалькіх ліній хуткасых трамваяў транспартнікі пачалі абмяркоўваць яшчэ некалькі гадоў таму. Экспрэсныя маршруты з бясшумнымі рэйкамі павінны былі стаць альтэрнатывай метро і злучыць з цэнтрам Мінска тэрыторыі раёны, у якіх пакуль немагчыма пабудаваць падземку. І вось навіна: першая лінія такіх трамваяў з'явіцца ў сталіцы ў 2014 годзе — якраз да чэмпіянату свету па хакею.

Новы від транспарту пусцяць у мікрараён Се-

рабранка. Як распавялі на прадпрыемстве «Мінсктранс», пры будаўніцтве трамвайнай лініі будуць выкарыстоўвацца самыя сучасныя матэрыялы. Дзякуючы гэтаму саставы будуць хадзіць без шуму і вібрацыі і пры гэтым развіваюць прыстойную хуткасць.

І яшчэ цікавая навіна на гэту тэму: у перспектыве трамвайныя шляхі ў сталіцы закальцуюць і пакладуць на аснову, якая паглынае шум. Цяпер на сямі маршрутах горада працуе амаль паўтары сотні вагонаў. А першае гарадское трамвайнае кальцо ўтворыцца, калі будзе збудаваны

Сучасныя трамваі на вуліцах сталіцы

гэтак званы злучальны ўчастак працягласцю амаль 4 кіламетры. Мяркуюцца, што ён пройдзе ў раёне Камсамольскага возера ад праспекта Машэрава да вуліцы Клары Цэткін.

Замілаванне ад цёплых сустрэч

Жанна Катлярова

Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі адкрывае новы сезон

Канцэртны сезон знакамітага калектыву як заўсёды насычаны яркімі праграмамі, поўны прэм'ер. Асаблівы акцэнт у гэтым сезоне будзе зроблены на знаёмства публікі з музыкай беларускіх аўтараў, якая рэдка выконвалася раней. Нацыянальны канцэртны аркестр пад кіраўніцтвам маэстра Міхаіла Фінберга адкрывае для суайчыннікаў цэлы пласт твораў беларускіх кампазітараў.

Ужо запланаваны канцэрт, прысвечаны памяці Уладзіміра Караткевіча. Прагучаць творы, якія ніколі раней не выконваліся. Яшчэ адным сюрпрызам ад Нацыянальнага канцэртнага аркестра стане праграма памяці народнага

артыста Беларусі Уладзіміра Мулявіна. Адбудзецца канцэрт твораў вядомага беларускага кампазітара Эдуарда Зарыцкага. Упершыню прагучыць музыка беларускага замежжа. Аркестр пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга няўменна ладзіць джазавыя фестывалі, і ў гэты раз у Беларусь на 22-і міжнародны фестываль джаза зноў прыедуць цудоўныя музыканты.

Сёння немагчыма ўявіць беларускую музычную афішу без фестывалю і святаў, якія арганізуе ў малых гарадах краіны Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі Міхаіла Фінберга. У будучым сезоне далучыцца да высокай музыцы, роднага слова змогуць зыхары 14 малых гарадоў, дзе адбудуцца запамінальныя сустрэчы з Нацыянальным канцэртным аркестрам.

3 РЕДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

Краіна прыгожых людзей

У Беларусі я не быў 20 гадоў, а ў Гомелі і Мінску — 30. І гэтым летам праехаўся па родных мясцінах. Уражання цудоўныя. Вось адно з іх. Прагульваючыся па Мінску, я вырашыў прысеці на лаву на аўтобусным прыпынку. Дастаў сігарэту. Любы б здагадаўся, што я госць з Расіі, — па чырвонай майцы і кепцы з расійскай атрыбутыкай. Да мяне падышлі два падлеткі. Чакаў традыцыйных слоў: «Дай, дзядзька, закурыць». А яны ветліва папярэдзілі мяне, што на прыпынках грамадскага транспарту у нас не кураць, што побач ля піўнога бара ёсць спецыяльна абсталяванае месца... Яшчэ мяне ўразіў транспартны парк — найноўшай мадыфікацыі, кожны прыпынак аб'яўляецца і высвечваецца на маніторы, як у маскоўскім метро.

Я шмат параўноўваў — што і як адбываецца ў Беларусі, і там, дзе я цяпер жыву, — у Расіі. Да прыкладу, цяперашняе пакаленне расіян не памятае густу сапраўднай каўбасы. Есць яе з араматызатарамі і лічыць, што гэта смачна. А я памятаю стары добры густ «гостаўскай», таму цяперашнюю каўбасу стараюся не купляць: хай я ядуць самі вытворцы. Памятаю перадачу «Асяроддзе пражывання» 1-га расійскага тэлеканала. Там расказвалі, што на прыватным мясакамбінаце ў Маскве навучыліся рабіць з 1 кг мяса — 10 кг сасісак. Гэтымі б сасіскамі да накарміць нашых «слуг народа», карумпіраваных чыноўнікаў. Я згодны з Прэзідэнтам А. Лукашэнка, што такі бізнес — гэта не толькі пагоня за звышпрыбыткамі, але і прама пагроза нацыянальнай бяспецы і генафонду краіны.

Мой мінскі таварыш даў мне пачытаць у «Інфармацыйным бюлетэні» Адміністрацыі Прэзідэнта за чэрвень 2010 года інтэрв'ю Аляксандра Рыгоравіча агенцтву «Рэйтэр», дзе ён распавядае пра асаблівасці беларускай мадэлі развіцця дзяржавы. Так, у

вынікі прыватызацыі ў Расіі. А хіба ў Беларусі няма прыватызацыі? Ёсць, але з той розніцай, што яна праводзілася ўзважана і паступова.

Пасля знакамітай ельцынскай фразы: «Бярыце дэмакратыі столькі, колькі зможаце!» Расія,

пазнаць: ціхі, дагледжаны, акуратны, высокакультурны горад з найноўшай архітэктурнай забудовай, сучаснай сеткай наземнага транспарту, метро. Асабліва прыгожы горад вечарам у агнях ілюмінацыі. Гэта горад студэнтаў і моладзі. Гэта горад прыгожых

ў форме 100 рублёў. У Беларусі, думаю, гэтыя «дзядзькі» ў лепшым выпадку мылі б аўтамашыны. Таму глядзіш часам і дзіву даешся: як нейкі расійскі маёр Дзяржаўнай інспекцыі бяспекі дарожнага руху годзіка праз тры «непасільнай працы» будзе двухпавярховую дачку ў прэстыжным раёне...

Думаю, вопыт беларускай мадэлі развіцця павучальны для Расіі. Я б рэкамендаваў нашым «слугам народа» замест лабіравання інтарэсаў крымінальнага бізнесу, накіраваць у Беларусь парламенцкую дэлегацыю з мэтай вывучэння і ўкаранення ў практыку беларускіх напрацовак. Упэўнены, многія расіяне падтрымліваюць мяне ў гэтым.

Я быў на Буйніцкім полі паблізу Магілёва, дзе часткі Чырвонай Арміі абаранялі ад фашыстаў горад. Цяпер тут велічны мемарыял. Значыць, памяць народа жыва! Пра гэта ж я з хваляваннем думаў яшчэ не раз. І 2 ліпеня — на цырымоніі пахавання астанкаў невядомых воінаў у крышце храма-помніка ў гонар Усіх Святых з удзелам Мітрапаліта Філарэта і Прэзідэнта. І 3 ліпеня каля абеліска «Мінск — горад-герой» на святкаванні Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусі.

Ведаю, хутка пройдуць прэзідэнцкія выбары ў Беларусі. Я ўпэўнены, іх вынік цалкам прадказальны. Калі б у мяне была магчымасць прагаласаваць, я б двума рукамі галасаваў за А. Лукашэнка. Упэўнены, маё меркаванне падзяляюць не толькі 5 тысяч жыхароў Курганскай вобласці, выхадцаў з Беларусі, але і большасць расіян.

Васіль Іваноў,
г. Курган, Расія

Мінск — горад, дзе шмат студэнтаў і моладзі

Беларусі захаваліся сельскагаспадарчыя вытворчыя кааператывы, іх не аддалі на разграбленне бязбожным дзялкам ад бізнесу, якія ў нас жывуць па прынцыпу: пасля нас хоць патоп, грошы любой цаной, а што прыродныя рэсурсы — нацыянальны набытак, іх зусім не хвалюе. Усім вядомы

якая стагоддзямі збірала землі ў адзіную дзяржаву, стала на шлях феадальнай раздробленасці. Скажыце, якугалавуэк-губернатара Свядлоўскай вобласці Расея магла прыйсці думка аб стварэнні Уральскай рэспублікі?

Мінск, як сталіцу дзяржавы, за апошнія два дзесяцігоддзі не

людзей. Міліцыя заўсёды гатова аказаць неабходную дапамогу, добразычлівая і карэктная. І тут я ўспамінаю іншую карціну. У Маскве мяне сустрэў пляменнік, каб дапамагчы перавезці рэчы з Беларускага вакзала на Казанскі. За 15 хвілін паркоўкі яму давялося выкласці «добраму дзядзьку»

“Самаходы” ў Заходняй Сібіры

Гісторыяй і сучаснымі справамі нашых землякоў у Сібіры і беларускія, і рускія вучоныя цікавяцца ўжо даўно і сур’ёзна. Дастаткова прыгадаць калектыўную манаграфію “Нарысы гісторыі беларусаў у Сібіры ў XIX–XX стст.”

(Новасібірск, 2002), даследаванне П. Верашчагіна “Сялянскія перасяленні з Беларусі (другая палова XIX ст.)” (Мінск, 1978), шматлікія артыкулы ў друку, асабліва ў іркуцкім штотомесячніку “Маланка”. Толькі што да Мінска нарэшце дайшла багатая на невядомыя раней у нас імёны кніга “Сібір’ю звязаныя лёсы: знакамітыя беларусы ў Сібіры” (Новасібірск, 2008). Адзін час нават існавала сумесная група гісторыкаў НАН Беларусі і Новасібірскага аддзялення РАН, якая плённа распрацоўвала дадзеную праблематыку.

Адам Мальдзіс

Аднак пазнаёміўшыся з XXI выпускам пад назвай “Беларусы ў Цюменскім краі” альманаха “Нацыянальныя культуры рэгіёна” (Цюмень, 2010) і перагартушы картатэку па дыяспары ды папкі з выразкамі з друку, якія назпашаны ў рэдакцыі газеты “Голас Радзімы”, я пераканаўся, што нашы ўяўленні аб перасяленцах з беларускіх зямель у Сібір аднабокны: дзякуючы пошукавай рабоце іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я. Д. Чэрскага і актыўнай прапагандысцкай дзейнасці яго старшыні Алега Рудакова, такой жа дзейнасці Новасібірскага цэнтра беларускай культуры на чале з нястомнай Нінай Кабанавай мы добра ўяўлялі (мяркую па сабе), як жылі і жывуць нашы землякі ў Цэнтральнай Сібіры, на берагах Обі і Ангары. І мелі даволі цям’янае ўяўленне пра становішча ў самай блізкай да нас, заходняй частцы, уздоўж Іртыша і Ішыма. У энцыклапедычным даведніку “Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў памежных краінах” (Мінск, 2000) было толькі зафіксавана, што там з 1997 года існуе абласное Нацыянальна-культурнае таварыства “Беларусь”, якое ўзначальвае інжынер-эканаміст і паэт, ураджэнец Барысава Уладзімір Шугля (пра яго пойдзе гаворка далей).

Дык вось, аказваецца, на тэрыторыі былой Цюменскай губерні, а цяпер вобласці, беларусы, спачатку воіны ў аградах Ермака і “служывыя людзі”, потым палітычныя ссыльныя, урэшце, “эканамічныя” перасяленцы, з’явіліся значна раней, чым на берагах Енісея ці Лены. І яно зразумела: ад уральскага Екацярынбурга да Цюмені і Сургуты — нібы рукой падаць: можна эканоміць на прагонных ці канвойных грашах. У “Голасе Радзімы” пісалася ўжо пра двух такіх ссыльных, Адольфа Янушкевіча і Еву Фялінскую, якія ў сваіх падарожных нататках узялі голас у абарону мясцовых народаў — хантаў і ненцаў, што насялялі паўночную частку Цюменшчыны.

А жыхары Магілёўшчыны і Гомельшчыны, якія пакутавалі ад малазямелля, выбралі для сябе паўднёва-усходнюю, больш цёплую і лясістую частку губерні, берагі Ішыма, прытока Іртыша. Спачатку яны, даведаўшыся пра ўрадлівыя землі і выгадныя ўмовы, пасыла-лі туды “разведчыка”, а дачакаўшыся яго вяртання, ехалі туды не ў вагонах, як адбывалася пазней, з адкрыццём Усходнесібірскай чыгуначнай магістралі, а на загрузаных фурманках. Таму і назвалі іх, у адрозненне ад астатніх сібірскіх пасяленцаў, “самаходамі”. Гэта значыла, што яны прыбылі сваім ходам, самахоць. “Самаходамі” яны лічаць сябе і сёння. Так, этнаграфічная выстава, што адкрылася летась у сяле Вікулава, атрыма-

раёна. Аднавіскоўцы скінуліся па 20 рублёў ад кожнай сям’і і паслалі іх у Сібір, каб даведацца, ці можна там “вырошчваць збожжа, бульбу, плесці лапці ды карзіны”. Атрымаўшы станоўчы адказ, у дарогу скіраваліся абозам ужо 20 аднасяльчан.

Тое, што вёскі перасяленцаў будаваліся на вялікай адлегласці адна ад другой, мела як свае адмоўныя, так і дадатныя бакі. Беларусы да сённяшняга дня захавалі ў большай або меншай чысціні сваю мову (гаворку), фальклор, адметны побыт. Як сведчаць многія артыкулы XXI альманаха, гэта дазваляе ім і сёння выступаць з канцэртамі народнай песні, адзначаць народныя святы (прытым, некаторыя з іх, да прыкладу Багач, Радство, захаваліся ў пер-

Найперш гэта абласная грамадская арганізацыя “Інтэграцыя братніх народаў — Саюз”, якую ўзначальвае Уладзімір Шугля. Месціцца яна ў Палацы нацыянальных культур “Будаўнік”. Апрача беларусаў тут гуртуюцца чувашы, украінцы, казахі і іншыя нацыянальнасці Цюменшчыны. У вобласці знаходзяцца таксама дзве беларускія нацыянальна-культурныя аўтаноміі: на поўдні — “Беларусь” (старшыня А. Сарокін) і на поўначы — “Беларусы Югры” (старшыня С. Бандарэнка). Разам тут пражывае каля 50 тысяч беларусаў.

Этна-канфесіянальныя і грамадска-палітычныя адносіны нацыянальнасцяў рэгіёна, у тым ліку беларусаў, адлюстроўваюцца ў штотыднёвых тэлеперадачах “Радзіма”,

Алег Рудакоў — адзін з энтузіястаў-беларусаў у Сібіры

чаў ажно ў XVII міжнародным фестывалі “Славянскі базар” у Віцебску.

Дзякуючы ініцыятывам беларускіх грамадскіх арганізацый Цюменскага краю ўстанаўліваюцца эканамічныя і культурныя кантакты паміж тымі мясцінамі, дзе пражывалі “самаходы” да перасялення і знаходзяцца іх нашчадкі цяпер. Так, аўтаномія “Беларусы Югры” выступіла ініцыятарам наладжвання пабрацім-

рэліквія была ўстаноўлена на п’едэстале ў Ханты-Мансійску ў прысутнасці губернатара. Пасля нядаўняга сумеснага паходу Парычы — Светлагорск — Рэчыца — Бронная, у якім удзельнічалі таксама бізнесмены, было абмеркавана пытанне аб стварэнні Беларускага гандлёвага дома ў Сургуце. Устаноўлены кантакты паміж музэямі (важна падкрэсліць, што ў Цюмені беларусы захавалі пражскае выданне скарынаўскай Бібліі 1519 года) і ўніверсітэтамі. Адзін з вынікаў — адкрыццё на філфаку Цюменскага дзяржаўнага ўніверсітэта выкладання беларускай мовы.

Цяжка нават пералічыць усе добрыя здзяйсненні беларускіх арганізацый Цюменскага краю. Каб грунтоўней пазнаёміцца з іх паўсядзённым жыццём, раю самім у друкаваным або віртуальным выглядзе пачытаць альманах XXI “Нацыянальных культур рэгіёна”.

І ўсё ж пра адну справу, расказаную ўжо на старонках расійскай штотдзённай перыёдыкі, мне хочацца паведаміць на заканчэнне. Паводле друку Уладзіміра Шугля, доктар філасофіі, член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі інфармацыйных тэхналогій, у дадатак да сваіх ранейшых грамадскіх абавязкаў стаў адначасова і Ганаровым паслом Рэспублікі Беларусь у Цюменскай вобласці. Гэтая падзея амаль супала з выхадам у Магілёве яго чарговага паэтычнага зборніка “Выбранае”. З чым і віншваем, няхай са спазненнем, Уладзіміра Фёдаравіча!

Як бачым грамадска-культурнае жыццё беларусаў Сібіры Заходняй не менш насычанае, чым нашых суайчыннікаў у Цэнтральнай і Усходняй Сібіры.

Захаванне традыцый, культурных адметнасцяў — тое, што ўласціва і сёння беларускім суполкам у Сібіры

ла найменне “Самаходы. След у гісторыі Вікулаўскай зямлі”.

І, што прыемна здзіўляе, жыхары Вікулава, Дзясятава, Ермакоў, Юхнаўкі, іншых беларускіх сёлаў, раскіданых у тайзе ўздоўж Ішыма, добра памятаюць, адкуль і калі перасяліліся першыя “самаходы”, як іх імёны і прозвішчы. Выдатны педагог, энтузіяст-краязнавец Вера Веранкова з Ермакоў раздабыла для свайго сельскага музэя звесткі, што першыя хадакі-перасяленцы браты Пракоп і Кірыл Крупнікавы, а таксама Еўдакім Мельнікаў паходзілі з вёскі Рагіньбылога Рагачоўскага павета, а цяпер (дадамо ад сябе) Буда-Кашалёўскага

шапачатковым выглядзе толькі ў Сібіры), арганізуюць выставы ткацтва (асабліва высокай пахвалы тут заслугоўваюць ручнікі Надзеі Азаранка) і саломплення.

Як сведчаць артыкулы XXI альманаха і матэрыялы, прадстаўленыя на нядаўнім, першым пасяджэнні Кансультацыйнага савета кіраўнікоў грамадскіх арганізацый суайчыннікаў, якія пражываюць за мяжой, традыцыі, закладзеныя продкамі, на Цюменшчыне надзейна захоўваюцца і актыўна разнаўжываюцца ў самых розных сферах. Сёння ў вобласці дзейнічае (прасторы ж вялізныя) некалькі беларускіх аб’яднанняў.

радыёпраграмах “Жыццё нацыянальнасцей”, спецыяльным дадатку да абласной газеты “Тюменская правда». У рэгіёне не раз бывалі тэлевізійныя работнікі з Мінска, якія знялі дакументальныя фільмы “Сібірская радзіма” і “Наш чалавек у Сібіры”. Беларускія арганізацыі актыўна ўдзельнічаюць у супольных святах і фестывалях, абласных Днях нацыянальных культур. Бурна апландзіруюць прысутныя беларускім ансамблям “Лянок”, “Палессе”, “Вячоркі”. Першы з іх заваяваў званне народнага, другі не раз станавіўся лаўрэатам і дыпламантам розных фестываляў і конкурсаў, а трэці ў 2008 годзе ўдзельні-

скіх сувязей паміж горадам нафтавікоў Сібіры Сургутам і Гомелем, цэнтрам вобласці, на тэрыторыі якой, у Мазыры, гэтая нафта перапрацоўваецца. Пры падпісанні дамовы паміж мэрамі двух гарадоў добрым словам згадваліся перасяленцы, якія ў канцы пазамінулага стагоддзя на фурманках пераехалі з беларускіх зямель на сібірскую. Гарады-пабрацімы цяпер наладжваюць сумесныя агітпаходы, экспедыцыі. У час адной з іх следыцыты Беларусі і Сібіры знайшлі на дне Селіванаўскага возера танк Т-34, які захоўваўся там з часоў Вялікай Айчыннай вайны. Напярэдадні 65-годдзя Перамогі, 5 мая 2010 года,

Памяць скрозь стагоддзі

Выстава ў Нацыянальным гістарычным музеі яшчэ раз нагадала пра Грунвальдскую бітву

Людміла Мінкевіч

Сёлетні год багаты на мерапрыемствы, якія прысвечаны Грунвальду. Канферэнцыі, фестывалі, выставы праходзяць па ўсёй Еўропе, дзе краіны адзначаюць 600-я ўгодкі вялікай гістарычнай падзеі. У Беларусі адным са знакаў увагі да яе стала выстава “Памяць пра Грунвальдскую перамогу”.

На гэты раз выставу наладзілі ў Мінску Мастацкі музей Літвы разам з Міністэрствам замежных спраў Літоўскай Рэспублікі і Варшаўскі Нацыянальны музей пры дапамозе Інстытута Польскага ў Вільні.

— Пасля Мінску экспазіцыя паедзе на Украіну і ў Польшчу, — расказаў другі сакратар пасольства Літвы Гіедрус Граніцкас. — А яе англамоўны варыянт наведвае Аўстрыю і Чэхію. Гэта выстава — даніна тым сябрам і братам па зброі, якія змагаліся пад аднымі штандарамі 600 год таму. Бітва пры Грунвальдзе — наша агульная памяць.

На першы погляд выстава падаецца нядужа

арыгінальнай — дваццаць стэндаў з інфармацыяй, фотаздымкамі і картамі. Звычайна выставы выглядаюць больш жывымі. Але ж не тыя, што раскажваюць пра падзеі шасцісотгадовай даўніны. Многія патэнцыйныя экспанаты не прайшлі выпрабаванне часам. І варта схіліць галовы перад тымі, хто захаваў хоць нейкія рэчы з тых далёкіх стагоддзяў: сёння яны ўяўляюць вялікую гістарычную каштоўнасць.

Увогуле арганізатары добра папрацавалі. З нядужа багатай інфармацыі, якая мелася ў музеях, стварылі вокны, што адкрываюць глядачу дарогу ў гісторыю. Не толькі ў дзень 15 ліпеня 1410 года, калі адбылася вышаршая бітва, але нават за некалькі стагоддзяў да яго. Экспазіцыя знаёміць з гістарычным кантэкстам бітвы, тлумачыць яе прычыны і вынікі, падае храналогію і тактыку ваенных дзеянняў. Маё вока зачэпілі штандары крыжаносцаў. Іх тут дзесяткі! З выявамі крыжоў, жывёлаў, дзіўных арнамантаў... Што адчувалі нашы продкі,

Экспазіцыя прыцягнула да сябе ўвагу сваёй пазнавальнасцю

калі на іх ішоў вораг?

— Па гісторыі Грунвальда вельмі шмат напісана і манаграфій і навуковых артыкулаў, — расказвае супрацоўнік Інстытута гісторыі Акадэміі навук Беларусі Аляксей Шаланда. — Здавалася б, усё даўно даследавана. Але пытанні ўсё роўна застаюцца. Да прыкладу, што падштурхнула беларусаў удзельнічаць у бітве?

На гэты конт існуе некалькі меркаванняў. Гісторык Анатоль Грыцкевіч у сваіх працах сцвярджае, што з 40 ха-

ругваў Вітаўта беларускімі былі 28! Значыць, можна смела гаварыць пра значны ўнёсак беларусаў у перамогу пад Грунвальдам. Тым больш, гераізм трох смаленскіх харугваў — аршанскай, мсціслаўскай і смаленскай — прадаў сучасных беларусаў, навукоўцы называюць фактарам, які вырашыў ход бітвы.

Грунвальдская бітва прадвызначала лёсы многіх краін народаў. Міжнародная выстава паспрабавала аб’яднаць іх гістарычную памяць.

— У гісторыі шмат пераломных момантаў, якія нейчому нас вучаць, — разважае дырэктар Беларускага навукова-даследчага цэнтру электроннай дакументацыі Вячаслаў Насевіч. — У чым значэнне Грунвальда для сучаснага чалавека? Гэтая перамога паказвае нам: няхай народы карыстаюцца рознымі мовамі, прытрымліваюцца неаднолькавых рэлігій, але яны могуць знайсці паразуменне і аб’яднацца ў цяжкую гадзіну. Галоўнае, каб мэта была высакародная.

ПРА ШТО СЛОВА ГАВОРЫЦЬ

Вып’ем кавы! Ці какавы?..

У беларускай мове шмат нюансаў. Іх варта ведаць, каб яна гучала прыгожа, мілагучна і правільна перадавала сэнс таго, што мы жадаем сказаць.

Возьмем прыклад з паўсядзённасці. Вы лёгка адкажаце на пытанне: чаму аддаеце перавагу — **каве** ці **какаве**? Калі ўпэўнена адкажаце: “Так!”, можаце лічыць, што ведаеце мову дастаткова добра.

Аднак статыстыка ўсё ж сведчыць пра адваротнае: некаторыя сцвярджаюць, што **кава** і **какава** — адно і тое ж, іншыя блытаюць гэтыя паняцці і, адпаведна, іх найменні. Таму ёсць сэнс іх патлумачыць.

Кава, паводле “Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы”, тое ж, што і **кофе**. Гэта значыць, *зярняты трапічнай расліны — кафеінага дрэва, напітак, прыгатаваны з такіх малатых зярнят і яго заменнік*.

Какава ж *трапічнае дрэва, аб’ястлушчаныя зярняты якога ідуць на прыгатаванне шакаладу і парашок з зярнят гэтага дрэва, што ўжываецца для прыгатавання напітку і сам напітак*.

Калі прыводзіць рускія адпаведнікі, то слову **кава** адпавядае назоўнік *кофе*, а слову **какава** — *какао*.

Спадзяюся, вы ўлавілі, чым адрозніваецца **кава** ад **какавы** і будзеце ўжываць найменні напіткаў у адпаведнасці з сітуацыяй.

Вераніка Бандаровіч

Вядомы вілейскі краязнавец інжынер Анатоль Рогач, аўтар гэтага артыкула, падтрымліваў цесную сувязь з рэдакцыяй “Голасу Радзімы”. Ён надрукаваў у нас матэрыялы пра Адама Гурыновіча, Эдварда Жалігоўскага, іншых пісьменнікаў XIX стагоддзя, разгадаў не адну таямніцу ў іх спадчыне. Артыкул пра аўтарства песні “По диким степям Забайкалья”, якая многімі і цяпер лічыцца народнай, ён прыслаў нам некалькі месяцаў назад, абяцаў, што, можа, знойдзе і фатаграфію паэта. Але неўзабаве мы атрымалі сумную вестку пра заўчасную смерць апантаннага шукальніка. Артыкул друкуецца ў памяць пра Анатоля Рогача, пачынальніка многіх культурных ініцыятыў на Вілейшчыне.

Адам Мальдзіс

Узгаданая мелодыя

Папулярную песню «По диким степям Забайкалья...» стварыў наш зямляк Іван Кандрацьеў

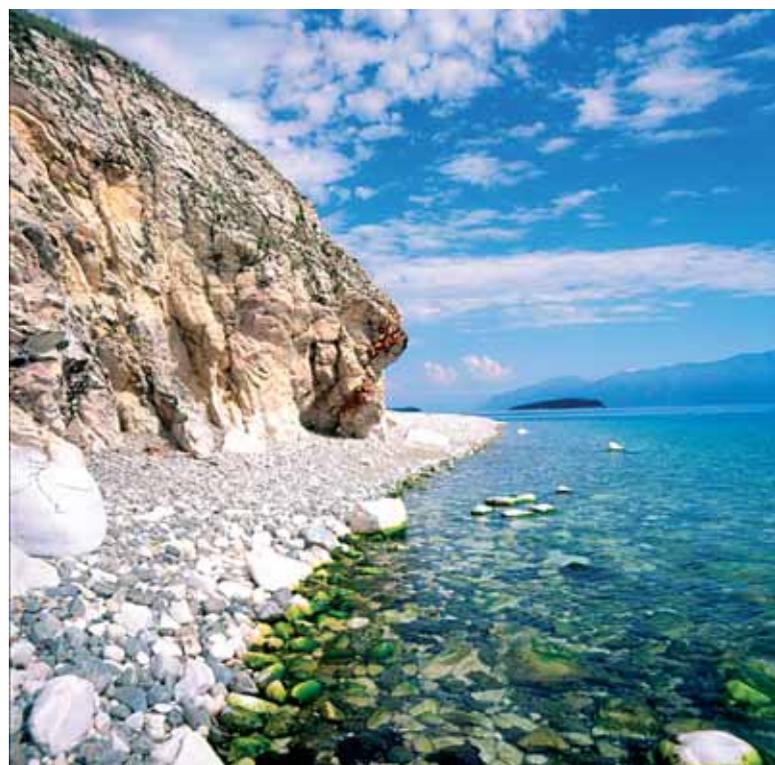
Жыццё і шматгранная дзейнасць Івана Кузьміча (па некаторых дакументах — Казіміравіча) Кандрацьева поўныя таямніц і парадксаў. Пачнём з месца нараджэння. У яго метрыцы запісана, што прыйшоў ён на свет 9 (21) чэрвеня 1849 года ў дзяржаўнай вёсцы Каловічы былога Вілейскага павета Віленскай губерні. Аднак у “Рэвізскіх сказках” адпаведнага перыяду, якія былі мною ўважліва правяраны, такога прозвішча няма. Значыць, давядзецца паверыць аднаму з вершаў Кандрацьева, што маці нарадзіла яго, ходзячы ад вёскі да вёскі, каб выжабраваць кавалак хлеба. Бацька ж у гэты час служыў рэкрутам у арміі. Пра верагоднасць такой легенды сведчыць і тое, што пасля смерці маці асірацелы хлопчык стаў вучыцца ў Смаленскай

школе ваенных кантаністаў, куды залічалі салдацкіх сыноў, якія з дня нараджэння ўжо лічыліся за ваенным ведамствам. Адтуль яго перавялі ў фельчарскую школу пры Пецябургскай медыка-хірургічнай акадэміі.

У канцы 1860-х гадоў Іван Кандрацьеў па невядомай нам прычыне нечакана апынуўся ў Вільні — служыў у канцылярыі папчыцеля Віленскай навучальнай акругі, потым выступаў у вандроўных тэатральных трупях, адзін час служыў нават памочнікам рэжысёра Віленскага тэатра. Адначасова пісаў на рускай мове вершы для газеты “Віленский вестник”. Дэбютам яго трэба лічыць верш “Вільня, 22-га кастрычніка 1868 г.”, Напісаны ён з нагоды асвячэння Прачысценскага сабора, адноўленага

з руін. Да вершаў І. Кандрацьева даваліся паблажлівыя рэдакцыйныя заўвагі, дзе апраўдвалася прамалінейнасць яго вершаў і недасканаласць іх формы, накітавалі васьмі такой: маўляў, што ўзяць з “маладога селяніна Вілейскага павета”...

Але нечакана “малады селянін”, як кажуць, выбіўся ў людзі. І не дзе-небудзь, а ў Маскве. На конкурсе п’ес для народнага тэатра яго твор атрымаў залаты медаль. Пасля гэтага, гаворыцца ў аўтабіяграфіі Кандрацьева, ён “цалкам аддаўся літаратуры, з’яўляючыся ў розны час ў некалькіх маскоўскіх перыядычных выданнях сакратаром”. Побач з вершамі і апавяданнямі пісаў ён раманы і драмы (“Вялікі разгром”, “Салтычыха”, “Туны”, “Ярмак — заваёўнік Сібіры”, казка ў вершах “Снягурка”).

Байкал — не толькі рэчаіснасць, але і вобраз

Склаў на 703 старонках гістарычны даведнік “Свая даўніна Масквы”, біяграфію “Аляксандр Сяргеевіч Пушкін” і нават “Талковы і даведачны біблейскі слоўнічак”.

У Маскве Кандрацьеў зблізіўся з многімі рускімі жывапісцамі (у тым ліку з Аляксеем Саўрасавым і Ісакам Левітанам), выручаў іх у цяжкіх абставінах, а таксама з сям’ёй Чэхава, нашчадкамі Някрасава. Перакладаў творы Гейнэ і Гётэ, Байрана і Пятраркі, беларускія народныя песні.

Анатоль Рогач, г. Вілейка